

vakbonden dus een andere ingesteldheid. (Wat doe je met mensen die met het grootste plezier vijftien uur per dag werken of meer? Ga je hen dan zeggen dat dat niet mag?) Bovendien is in een kunstpraktijk de artiest *de eerste werkgever*; producenten, directeurs, managers kunnen zichzelf levensnoodzakelijk achten, maar zonder de artiest die creëert hebben zij, zelfs economisch gezien, geen enkele grond van bestaan. (Tegen welke 'werkgever' moeten de vakbonden zich in dit geval opstellen? Met wie sluiten ze een C.A.O. af? Met de artiest? Met de directeur-die-ook-werknemer-is? Met de overheid?) Vakbonden zijn, gezien het perspectief van klassestrijd waarin ze zich situeren, bij uitstek de verdedigers van 'verworven rechten'; maar ook deze notie krijgt - zoals we hierboven aangaven - binnen een artistieke context een andere invulling. (In de huidige situatie zijn de vakbonden hierdoor vooral de verdedigers geworden van de ambtenaren-onder-de-artiesten). Al deze aspecten geven aan dat vakbonden in een artistiek milieu niet kunnen functioneren vanuit de principes die ze elders hanteren. Door het bijeenroepen van de Staten-Generaal, waarmee zij zich substitueren aan de theaterpraktijk zelf, maken zij een oneigenlijk gebruik van hun structuur. Hun houding werkt verwarring in de hand: over het nieuwe decreet wordt meer en meer gepraat alsof het een sociale overeenkomst betrof, in plaats van een artistiek beleidskader waarbinnen het theater zich in de komende jaren kan ontwikkelen.

d

Europa 1992 staat voor de deur. Hoewel een gemeenschappelijke en toch zeer gediversifieerde cultuur de basis is van een mogelijke politieke en economische eenmaking van dit continent, is de aandacht voor de cultuur in het Europese project altijd minimaal geweest. In het kader van 1992 ziet men echter de tendens ontstaan om dit deel van het maatschappelijke veld ook meer te structureren en te controleren.

Een Europese culturele uitwisseling aan de basis - b.v. wat theater en dans betreft - *bestaat* en heeft niet op 1992 zitten wachten om zich zelf te ontwikkelen. Vandaag wil men dit leven, aan de basis ontstaan, binnen grote overkoepelende structuren recupereren; structuren, die precies door hun supranationaal karakter zeer ver van de praktijk afstaan en nog veel minder

voeling hebben met het artistieke leven aan de basis. Bovenop de mogelijke misgroeiingen van de eigen structuren dreigt hier dus nog voor de theaterwereld een bijkomend gevaar, dat tot verstikking van de nu aanwezige internationale praktijk kan leiden. Ook hier zal het gevecht geleverd moeten worden, opdat, op Europees niveau, alleen een kader gecreëerd wordt dat zich dienstbaar opstelt t.o.v. de creatie (dat b.v. de mogelijkheden schept om de mobiliteit van kunstenaars en producties te verhogen), maar dat zich geenszins via allerlei reglementeringen gaat inlaten met *dat waar het eigenlijk om gaat*: de artistieke praktijk, met al haar implicaties, moet volledig in de handen van de kunstenaars blijven.

Coda

Waarschijnlijk zit er gewoon iets mis in ons hoofd. In de hiërarchie van ons denken staat orde/ordening/structuur op een hogere trap dan chaos/wanorde/anarchie. Orde is: alles netjes geregeld, de realiteit en haar grilligheden onder de knie krijgen, zodanig zelfs, dat we ons denken, ons alert zijn kunnen uitschakelen.

En chaos: wat moeten we daarmee? Het misgroeien van structuren is waar-

schijnlijk ook te verklaren als een gevolg van het feit dat wij zulke fervente verdedigers van de orde zijn: omdat we bang zijn voor de chaos, omdat ordenen ons enige, wanhopige middel is om vat te krijgen op de wereld. Of: omdat we menen dat de wereld *geordend is* en de momenten van chaos daarin slechts een 'accident' vertegenwoordigen. Waarschijnlijk nemen we hier onze wensen voor werkelijkheid. Als we goed zouden kijken, zouden we vaststellen dat het in de werkelijkheid vaak net omgekeerd zit: uit een grote hoop wanorde ontstaat af en toe een erg bruikbare maar ook *vergankelijke* structuur.

Ordenen, structureren is een basisbehoefte om te overleven, die we nooit moeten of zelfs zullen kunnen loslaten, maar wat wij waarschijnlijk moeten leren is: durven de chaos een beetje zijn gang te laten gaan; voortdurend alert zijn en ingrijpen op vruchtbare momenten; weten en verdragen dat het heel vaak mis loopt maar soms ook heel goed kan gaan. Kortom: opnieuw *creatief omspringen met de werkelijkheid*. Het komt erop aan om dat besef, *die omkering van de stroom* in ons hoofd te realiseren.

Marianne Van Kerkhoven

